Lurö bladet

2016-1

Lurö skola fyller sekel

Projekt Life Vänern

Bengt Wadensjös nya bok

Restaurering av klosteräng

Pris 20 kr

Luröskärgårdens
Natur- och Kulturförening

Innehållsförteckning

SIDA

3. Kallelse till årsmöte/ inbjudan till arbetshelger
4. Ordföranden har ordet
5. Skolan på Lurö
6. Verksamhetsberättelse föreningen 2015
8. Verksamhetsberättelse Bärön 2015
10. Fågelinventering
12. Minnen från en barndom
14. LIFE Vänern
18. Lurö är en sådan plats
20. De lyckliga öarnas land
22. Barndomsminnen/ Ett lärarinnemöte
24. Smånotiser
26. Restaurering av Kulturlandskap på Kyrkruinen
29. Hälsning från Ann-Marie
30. Naturnotiser
32. Glöm inte medlemsavgiften!

Kallelse till årsmöte/ inbjudan arbetshelg!

Vårens arbetshelg och årsmöte går av stapeln sista helgen i april, **22-24 april**. Båtarna går som vanligt kl 17.00 från Spiken i söder och Ekenäs i norr. På kvällen dukar vi upp till knytmiddag där föreningsmedlemmarna tar med sig något gott som vi dukar upp till en fantastisk buffé. Efter frukost på lördag drar vi iväg på arbete. På lördagskvällen bjuds vi på mat som preparerats i Stormköket. Efter frukost på söndag blir det troligtvis årsmöte om inte vädret gör att det är bättre att hålla det under lördagen. Efter mötet avslutar vi de arbetsuppgifter som inte hanns med dagen innan. Till lunch blir det rester från helgens alla läckerheter. Därefter går båtarna hem runt kl. 15.00. Glöm inte, lakan, handduk, kläder för alla väder, något till knytmiddagen fredag, lunchpaket till lördag och dessutom frukost för lördag och söndag. Öl och vin finns att köpa i begränad utbud till självkostnadspris för de som inte vill bära flaskor. Ring eller maila Sune senast **17 april** om du vill med. Mobil 076 7649440, westerberg.sune@gmail.com.

QR-kod till vår hemsida

Extra arbetsdag på Bärön 8 maj!

Söndagen den **8 maj** drar föreningen till Bärön för att fortsätta renoveringarna på torpet. Under höstens medlemsmöte bestämdes att föreningen ska verka för integration och välkomna våra nya svenskar till Vänerskärgården.
Häng med vetja och se ön från sin vackraste årstid då vitsipporna ligger som en vit matta under hasselbuskarna. Vi hämtar upp Värmlänningarna kl 10 vid en brygga i Millesviks skärgård. Är det några väsköttar som vill bli med från Spiken så hör av er till Sune så ser vi om vi kan fixa skjuts även därifrån. Ta med er oömma kläder och matsäck. Hör av dig till westerberg.sune@gmail.com eller 076 7649440 om du vill med eller vill ha mer information.

Höstens arbetshelg

Inträffar **14-16 oktober** och båtarna går kl 17 på fredagen för att hinna fram före mörkrets infall. Skriv in datumet redan nu i kalendern och meddela Sune om du kommer!

Mer informatiom om arbetsdagarna och mycket annat finner du på vår hemsida.

WWW.LURÖNOK.SE

Ordförande har ordet

Kära Lurövänner!
Tiden går i rasande takt och nu har livet berikats med ännu ett år. År efter år läggs till på en tidsllinje, och snart har det gått ett sekel. För ett sekel sedan gick de första eleverna ur skolan på Lurö för sommarlov. Tänk vad skolans timmerväggar har att berätta. Historier om att kaminen i skolsalen nätt och jämt värmde upp salen, under kalla vinterdagar, och de elever som frös mest fick sitta närmast kaminen. Berättelser om hur lärarinnan från Herrljunga, blev utkommenderad till Lurö efter färdig utbildning, och historier om ringlekar på skolgården likt bilden på Luröbladets omslag.

Vid förra årets köksrenovering på skolan togs gammal väggpapp bort. I springorna mellan timret kunde man hitta sådant som gjort sitt på den tiden, och som nu istället kunde användas till isolering. Här fanns gamla handknutna fiskenät som luröborna fångat sik i, mossa från den betade skogsmarken, trasor av gamla kläder som hade för många hål för att laga, och den vita virkade duken som en gång legat på köksbordet. Då slängdes inget, utan användes till något annat om det uttjänat sitt syfte i ett användningsområde. Det var så man levde förr i tiden...

Om föreningens arbete under 2014 koncentrerades till att ta hand om Lilla Brattens fyr, som köptes in 2013 för att säkerhetställa framtiden för detta kulturarv, har 2015 till stor del förlagts på Bärön, Millesviks skärgård. Ön besöktes av föreingsmedlemmar över 20 dagar förra året för att främst renovera torpet. Föreningens vision är att det färdigrenoverade torpet ska bli ett öppet museum, där man kan få en inblick om hur ett skärgårdsliv på en ö ute i Vänern kunde se ut. Än är det mycket arbete kvar och ytterligare fyra bidragsansökningar har arbetats ihop. Vi hoppas naturligtvis på positivt svar så att föreningen kan fortsätta renoveringen 2016.

Jag vill passa på att tacka alla de som hjälpt till ideellt för föreningen, och jag vill skicka ett extra tack till Hans Olsson, Värmlands museum, som varit till stor hjälp med textförfattande av den nya infoskylten på kyrkruinen. Tack Anders Jansson, Lurö, som donerat 60-talet enkupigt Lurötegel till Pumphuset, där två stormosäkrade alar lagt sig över taket. Tack till Martin Nord för att vi får låna hans brygga vid transporter till Bärön. Ett stort tack vill jag även ge till alla de skeppare, som kör oss hit och dit ideellt på arbetshelger etc.
Ta vara på er så ses vi kanske på Lurö i sommar!

Henrik Ahlgren

Skolan på Lurö

Luröborna hade framfört önskemål om att uppföra en skola på ön flera gånger sedan 1914, och den 6/2 1916 beslöt skolrådet att skola skulle byggas där. Vid höstterminens början samma år stod skolan färdig. Skolan betecknades som mindre folkskola. Lärare utsågs i juli samma år, och den första som tillträdde tjänstev var Elin Pettersson från Borås. Hon slutade i mars 1917 och Anna Karlsson kom i stället. Redan till höstterminen samma år kom en ny lärare, Alma Andersson, som tjänstgjorde t.o.m. vårterminen 1921. Nästa lärare, Elin Neander, gift Karlsson tjänstgjorde mellan höstterminen 1921 och vårterminen 1924. Signe Holmqvist som kom därefter, var lärare där i hela tio år fram tills vårterminen 1934. Sedan var det åter dags för ny lärare. Tydligen hade det blivit en populär tjänst, eftersom det fanns hela 57 sökande. Ester Karlsson fick tjänsten och tillträdde höstterminen 1934. Hon var kvar tills skolan lades ner efter vårterminens slut 1937.

Antalet elever varierade kraftigt. Som mest var det 16 elever (1923). Mot slutet var det endast tre elever, och de fick flytta till skolan på fastlandet. Barnen från skärgården fick sedan åter inackorderas på fastlandet under sin skolgång. Det var inte bara barn från Lurö som gick i skola här, utan även barn från Djurö och Trädgårdsholmen. Barnen från Djurö var inackorderade på Lurö under terminerna. Lärarinnan bodde i ett rum och kök, med en vedspis i köket för matlagning, och en kakelugn i rummet för uppvärmning. Skolsalen var drygt 20 kvm stor. Barnen satt i par i träbänkar och lärarinnan vid en enkel kateder.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2015

Den 16 februari sammankallade föreningen till ett tredje möte i Karlstad angående förbättrad information kring kyrkruinen på Lurö. Lite senare på dagen samlades styrelsen i föreningen till möte. Där bestämdes bl.a. att Luröbladet ska finnas till försäljning för 20 kr. Vill du läsa protokollen från ovanstående möten finns de på vår hemsida.

Den 21 april var det dags för det fjärde möte när det gäller förbättrad information kring kyrkruinen och förbättrad tillgänglighet på Lurö. Detta resluterade i att handikappskonsulenten i Säffle kommun kom till Lurö på en dagsutflykt den 7 augusti för att se möjligheterna till att förbättra tillgängligheten på t.ex. Stenstaka och runt kyrkruinen.

24- 26 april var datumen för våren arbetshelg på Lurö och tillika årsmöte. 37 medlemmar samlades för en härlig helg. Arbetsuppgifter som betades av under helgen var friställande av stora träd på statens mark upp mot Korsön och slyröjning av små granar som eldades norr om Stenstaka. För detta arbete fick föreningen 5 000 kr av Länsstyrelsen i Värmland. Vi tog också bort gammalt stängselstaket runt kyrkruinen där även Martin har fått bidrag för att röja gräs och sly av länsstyrelsen.

Nya vägvisare målades också, som senare sattes upp på Lurö och Norra Hökön i Lurö skärgård, och på Bärön i Millesviks skärgård. Nu är det lättare att hitta till bl.a. Bösshamn och Fornborgen på Lurö. Redan befintliga vägvisare tvättades och förbättrades runtom på Lurö. Efter årsmötet på söndagen gick några upp till Korsön för sjösättning av linfärjan. Andra åkte till Vithall för vårstädning av stugan, och några fortsatte att ta ner små granar på Stenstaka. Det putsades även fönster och ris drogs på Stenstakaudden.

Både bävern och vinterns stormar hade lagt en del träd över Lurös stigar. De togs bort och även dassen på ön blev vårstädade, liksom dasset Norra Hökön. Föreningen har fått sina ansökningar godkända av Svenska kyrkan och länsstyrelsen, för att göra en vandringsled runt Norra Hökön. Denna led färdigställdes och markerades i stort sett under sommaren. Vassrännan mellan Lurö och Svin- ön samt viken i Lillebohamn, Norra Hökön slogs på vass två gånger under året.

Under vinterns stormar föll även två alar över Pumphuset med ett ”bom bang krasch”. Detta resulterade i ett flertal sönderslagna taktegel. Anders Jansson donerade 60 stycken enkupigt Lurötaktegel från det gamla stallet på gården så nu är taket åter intakt.

Föreningen har producerat sex informationsskyltar till Lurö. Tre av dem är helt nya så nu kan man läsa mer om kyrkruinen, Vänersnipan och Norra Trädgårdsholmens fyr. Dubletter av Lergroparna, Bruket och Skolhuset trycktes också. Det är länsstyrelsen som godkänt en ansökan från föreningen. Länsstyrelsen står för för tryck och materialkostnader. Föreningen i sin tur har stått för textförfattande, kontakten med tryckeri och uppsättning av skyltarna.

Under högsäsongen sattes det även upp en postlåda i Bösshamn där turister kunde köpa vår reviderade Luröbroschyr för 20 kr. Föreningen har skaffat swish så nu kan broschyre etc. betalas på fler sätt.

Helgen den 16-18 oktober anordnade Luröföreningen höstens arbetshelg. På lördag förmiddag gick två båtar med föreningsmedlemmar till Gunnarsholmen för att dra ihop ris för att elda. Under sommaren har ön avverkats på träd och buskar för att återskapa naturlandskapet. Nästa år kommer får att beta på ön. På Stenstaka eldades det också rishögar och två tappra medlemmar tog roddbåten ut till skäret där vindvisarna står. Där skrapades och målades stolparna två gånger. Andra vägvisare målades/oljades och ett par andra saker målades också.

Söndagen startades med ett föreningsmöte, och därefter gick de flesta upp till Tegelbruksängen för att ta bort höet från ängen, som låg strängat. Ett par av oss tog även bort sly från Tegelbruksruinen. Några andra gick till Linfärjan på Korsön för att dra upp den på land inför vintern för att sedan ansluta sig till höbärgningen. Efter att alla rester hade ätits upp var det dags att städa boendet och ta båten hem. Arbetet på Gunnarsholmen och på Tegelbruksängen gjordes på uppdrag av länsstyrelsen och för det arbetet får föreningen totalt 10 000 kr.

Föreningsbåten har gått varm under förra året, då den i stor utsträckning har används vid transporter av föreningsmedlemmar och hantverkare, mellan Bärön och fastlandet.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE BÄRÖN 2015

18 maj. Årets första arbetsdag på Bärön anordnades en solig dag. Efter ankomst till ön började ett par föreningsmedlemmar fixa trappan in till torpet som sett sina bättre dagar. Kicki däremot tog hand om pelargonerna (som stod i fönstren under sommaren), anlade ett trädgårdsland, en blomsterrabatt och grävde ner humle som nu ska cirkla upp för en lång stör. Sune och Tommy bilade bort det gamla betongfundamentet som det gamla batteriskåpet stått på. Detta har varit en del av problemet då syllen har börjat ruttna på baksidan.

Även jord och mossa som legat runt husgrunden togs bort för att få bort fukt därifrån. Några andra gick österut på ön för att sätta upp fler stigskyltar, pricka en liten led och skura ett dass (som ligger på öns östra del) invändigt och utvändigt vilket verkligen behövdes då det var mer grönt än brunt av alla alger. En del av lederna fick även röjas efter vinterns stormar som orsakat vindfällen över stigarna. Före hemfärd lades vår reviderade broschyr om Lurö ut, i stugan för försäljning tillsammans med en gästbok. Från och med nu kan man alltså ta sig in i torpet (på egen risk) för den som vill, det är bara att ringa Sune eller Henrik så får man koden till hänglåset som sitter på dörren.

30-31 juni och **2-3 juli.** Vi slog bl.a. gräset i trädgården och 2-3 juli var det dags igen för mer arbete på ön. Nu är alla stigar slagna, markeringarna påbättrade och QR koder uppsatta för att man ska kunna få mer information från hemsidan där en ny flik har gjorts om ön. www.lurönok.se (tryck på fliken ”upptäck” och sedan ”Bärön”)

14 juli. Robert Lindgren som ska göra renoveringen på Bärön i höst, var med till Bärön. Då bestämdes vilka jobb som kan täckas inom ramen för 75 000 kr som vi fått beviljat. (Stiftelsen Aagot och Christian Storjohanns minnesfond gav upp till 25 000 kr och Kulturmiljöfond Värmland gav upp till 50 000 kr) Föreningen kommer få göra mycket förarbete med att frilägga timmer, rensa ut all jord i köket och öppna upp i taket i stora rummet fram till renoveringsstart. Vi kommer även att vara behjälpliga under veckan då Robert är på Bärön, och med en del efterarbete. Detta gör föreningen eftersom vi tycker det är viktigt att dessa arbeten blir gjorda, och samtidigt kan hålla nere kostnaderna.

3-4 augusti. Vi förberedde höstens renoveringsarbete. Större delen av jordlagret, gammal isolering, brädor och stockar rensades ut och togs bort från köket. Delar av ytterpanelen som kommer vara i vägen vid byte av timmerstockar togs bort och trasiga takpannor på torpet byttes ut mot hela. Stora rummet rensades på möbler för att underlätta rivning och renoveringen där.

10-11 augusti. Luröföreningen fortsätte förberedelserna. Isoleringen på innertaket i stora rummet flyttades bort från de partier där bjälkar och innertak ska bytas. Bra kutterspån lämnades kvar på vinden medan sämre isolering såsom jord, mossa etc. skyfflades ner genom taket. Sedan fortsatte arbetet med att få bort jordlagret i köket. De två plåtar som har suttit på ytterväggen på uthuset avlägsnades då detta försämrar livslängden. Trädgårdslandet och den nya rabatten rensades på ogräs.

13 augusti. Två furor togs ner på Lurö och sågades till två takbjälkar. De ska sitta i innertaket till stora rummet där en gammal rötskada finns. Måtten på bjälkarna är svårt att få tag på, och en limträbalk är inte att föredra i ett torp som snart är 200 år gammalt.

17-18 augusti. Jordlagret i köket är nu helt borttaget och bortkört. Det blev mer än 80 säckar jord som skyfflats i sopsäckar och burits ut ur torpet. Isoleringen som legat ovanför stora rummets innertak har skyfflats i sopsäckar och burits ut ur torpet. Det blev drygt 15 stycken sopsäckar.

26 augusti. Takbjälkarna som ska användas till innertaket och andra verktyg kördes från Lurö till Bärön denna dag. Därefter kördes ett lass med byggmaterial från Säffle och till Millesvik, där båten mötte upp och körde materialet till Bärön. Där fraktades materialet från bryggan upp till torpet på en cykelkärra. Trappan in till torpet lossades från väggen och flyttades ut för att underlätta när syllen under dörren ska bytas.

1-5 september. Under denna arbetsvecka var Robert Lindgren på plats med en snickare, och luröföreningen hade minst en medhjälpare med under hela veckan. Då bars resten av materealet upp till torpet. Delar av syllen och timmerstocken ovanför byttes ut på baksidan. Syllen under dörrposten på framsidan byttes ut. Nytt golv reglades upp i köket och delar av två av takbjälkarna i stora rummet byttes ut, då de var ruttna efter en gammal fuktskada.

8 oktober. Årets sista arbetsdag för föreningen, då packade vi båten med isolering som vi köpt i Karlstad. Isoleringen baxades upp från bryggan till torpet, och 25 kvadratmeter granplank som bl.a. är till golv i kök kördes eller bars upp, för hand från bryggan. Golvet isolerades och därefter lade föreningen in grangolvet. Verktyg samlades därefter ihop och togs hem igen eftersom detta var sista gången föreningen arbetade på ön för i år.

Senare under hösten arbetades fyra bidragsansökningar ihop för fortsatta renoveringar av torpet 2016.

Fågelinventering 2015 och Vänerns status

För tjugoandra året i rad inventerades Vänerns fågelskär, ca 700 stycken. Ca 30 personer deltog i inventeringen. Jag har hand om Lurö- och Millesviks skärgårdar tillsammans med Sune Westerberg. Vi ser fram emot sommarens inventering. Kanske hittar vi ytterligare någon havsörnshäckning och kanske hittar vi åter roskarlen när vi spanar av skären.

Till godbitarna hör våra fikapauser. Efter kaffet sluter vi ögonen för en stund och njuter av junisolen ackompanjerade av fiskmås och storlommens ödesmättade läte.

Liksom tidigare får ni en sammanställning av resultaten av Thomas Landgren och, ny för i år, Jan Rees (länsstyrelsen). Om du är intresserad av fler inventeringsresultat kan du gå in på Vänerns vattenvårdsförbunds hemsida.

Vänerns fågelskär har inventerats med avseende på häckande fåglar årligen sedan 1994. Undersökningen fokuserar på kolonihäckande måsfåglar (trutar, måsar och tärnor), men även en mängd andra arter noteras under inventeringen. Havstrut och gråtrut visade svaga uppgångar efter de senaste årens låga siffror, medan antalet silltrutar var högt. Både fiskmås och skrattmås förekom i lägre numerär än 2014 och landade strax under medelvärdet för hela inventeringsperioden. Fisktärnan minskade rejält jämfört med förra årets rekordsiffra, medan silvertärnan uppvisade ett av de bästa resultaten hittills. Omfördelningen av antalet fåglar mellan olika skärgårdsområden var särskilt tydlig hos skrattmås och fisktärna 2015, men även fiskmåsen visade stora skillnader i fördelning jämfört med 2014.

År 2015 räknade ornitologerna in drygt 29500 revirhävdande trutar, måsar och tärnor på Vänerns fågelskär, samt omkring 3500 fåglar av andra arter som häckar på fågelskären. Totalsiffran för måsfåglar och tärnor ligger omkring 1000 fåglar under genomsnittet för hela inventeringsperioden. Skrattmåsar och tärnor häckar i relativt stora antal på fågelskär där vedartad vegetation har röjts under senare år, och en analys av nyttan med röjningar kommer att genomföras under vintern.

Storskarven minskar i rask takt. Skarven häckade för första gången i Vänern 1989 och ökade fram till 2009 till ca 3000 par. Sedan började minskningen. Beståndet har nu halverats. 2015 räknades 1555 aktiva bon in. Kommande inventering får visa om den minskande trenden fortsätter. I Lurö- och Millesviks skärgårdar hittade vi inte någon häckning av skarv. Klart är att havsörnen stör och äter skarvungar, men orsaken till skarvens tillbakagång har man egentligen inget svar på. Man kan idag åka från Spiken till Lurö utan att se en enda skarv.

Bland de fåglar som häckar på Vänerns fågelskär finns arter som är rödlistade dvs. arter som är mer eller mindre hotade. Hit hör vitkindad gås, storlom, roskarl, dvärgmås, silltrut, gråtrut, skräntärna, fisktärna samt silvertärna.

Vitkindad gås finns i de flesta av Vänerns skärgårdsområden. Med tanke på att arten ökar snabbt och håller på att bli en parkfågel, så kommer säkert ökningen i Vänern att fortsätta. Detsamma gäller grågåsen. 1969 hittade Alf Olsson och jag ett par i Djurö skärgård, det första häckande paret i Vänern i modern tid. Grågåsen i Sverige har sedan ökat explosionsartat och har även den blivit en parkfågel, (41000 par 2015).

Ett par roskarl hittades 2015 i Vänern och då i Lurö skärgård.

Gråtruten har stadigt minskat sedan 1990-talet. Minskad tillgång på fiskspill och täckta soptippar är säkert orsaken till tillbakagången.

Hans Kongbäck

Skolan på Lurö

Minnen från en barndom

När börjar man minnas? Vad minns man? Varför? Hur påverkas man av miljön under tidiga år? Ingen människa kommer ihåg sin egen födelse. Från de första levnadsåren minns man ganska lite, eftersom minnet ännu inte är tillräckligt utvecklat, för att man ska kunna komma ihåg händelser, eller hur man blev bemött av sin omgivning. Vi vet från pedagogiken och psykologin att denna första tid i livet har stor betydelse för personlighetsutvecklingen. Därför är det bra att veta, från vilken miljö vi kommer, hur våra föräldrar hade det, hur den allmänna kulturen, ekonomin och politiken såg ut.

Året var 1944, när jag föddes. Andra världskriget rasade, och min far Per Lurén var inkallad till tjänstgöring. I samband med min födelse blev han kallad till Säffle sjukhus p.g.a. att min mor Klara Lurén blev svårt sjuk efter förlossningen. Familjen bodde då i skolan på Lurö, och bestod av mina föräldrar och syster Anbritt, då 6 år gammal. Min far, hans bröder och syster gick i skolan där. Det fanns som mest 16 elever. Huset är idag sig likt från den tiden. Det bestod av kök, i storlek närmast att likna med en kokvrå, litet rum ”kammar´n” och skolsalen samt vind. Med mina barnaögon tycktes mig skolsalen mycket stor, men har egentligen ett ordinärt vardagsrums storlek. Allt som idag är självklara tillhörigheter och bekvämligheter saknades. Lättförståligt eftersom Lurö då saknade elektricitet. Vi hade inte heller telefon, wc och vattnet hämtades från Vänern.

Alla gårdar och hus var på den tiden bebodda med året runt boende. På gården Bruket fanns farmor Anna Lurén, farfar Gustav Lurén, mina farbröder Arvid, Lennart, Harald, Karl, Ragnar och faster Helmie. Förutom fiske bedrevs ett aktivt jordbruk med häst, kor, gris och höns. Tidiga minnen är när jag från skolan såg oxarna som betade vid sjökanten. Mina tidiga minnen från min barndoms Lurö är just tydliga ögonblicksbilder för min inre syn.

Hela Lurö präglades då av ett öppnare landskap, åkrar som odlades, och där djur betade. Från skolan till Ormedalen var det åkrar, och utsikt till viken som går in till Bruket.

I Ormedalen bodde då min pappas moster Agnes Johansson. Det var lycka, när jag ensam fick promenera till henne. Ofta hade jag med ransoneringskuponger, som inte hade blivit använda under kriget. Vi hade en rolig lek med dem.

Ormedalen gjorde verkligen skäl för namnet, för jag minns tydligt huggormarna, som låg i solen vid gärdesgården på väg dit. Förmaningarna för ormarna var många. Ormskräck? Ja,.. det grundades säkert då. Mamma Klara var duktig att sy och handarbeta. Hon köpte dockhuvuden, som hon tillverkade kroppar och sydde kläder till. Leken med dockorna, leksaksbåtarna vid sjön var roliga sysselsättningar som barn. Roligt var också besöken på Bruket. Farmor tog mig i handen och vi gick till ladugården, hönshuset och matkällaren. Ofta kärnade hon smör och bakade till sin stora familj. Klirret från separatorn var spännande och att få nybakat bröd med nykärnat smör var ljuvligt gott. Faster Helmie var min idol, och när hon flyttade från Lurö, upplevde jag min första stora sorg. På somrarna var det liv och rörelse både inne och ute runt skolan. Släktingar från fastlandet kom på besök. De har senare berättat för mig att de upplevde Lurö väldigt exotiskt. Höstkvällarna satt vi vid köksbordet och tittade på de upplysta fartygen som passerade i farleden utanför.

Under julhelgerna ordnade alla på ön med bjudningar. Det var väldigt trevligt.

Inför att jag skulle börja skolan hade mina föräldrar byggt hus i Ekenäs på fastlandet. Nyåret 1950 flyttade vi från Lurö. I fören på båten hade vi julgranen. Jag var mycket ledsen, och i likhet med många barn, rädd för förändring. Skolbänkarna som fanns på vinden, folkskolans läsebok och annat skolmaterial var oerhört spännande att upptäcka. Arv eller miljö, vad påverkar mest? Frågor som ständigt varit föremål för forskning och studier. Jag har varit verksam som lärare i 45 år…

Under hela mitt liv har jag återvänt till Lurö och skolan. Det är därför roligt att gratulera en fin och fräsch 100 – åring. Lycka till!

Inger Lurén Larsson
Före detta Luröbo

Gamla skolan på Lurö fotat år 2000.
Foto: Inger Lurén Larsson

LIFE Vänern

EU-projekt med fokus på röjning och fåglar

Efter många år av igenväxning genomförs nu restaurering av betesmarkerna på Ärnön, Sönnervassen och Gunnarsholmen i Lurö skärgård. Syftet är att återskapa en del av det hävdade, solöppna landskapet som tidigare varit vanligt i skärgården. Dessutom pågår röjning av 49 fågelskär i Lurö och Millesviks skärgårdar. Åtgärderna ingår i naturvårdsprojektet LIFE Vänern som pågår under åren 2013-2018. Efter projektets slut kommer öppethållandet att ingå i Länsstyrelsens löpande skötsel av naturreservat.

LIFE Vänern är ett EU-finansierat projekt som drivs av Länsstyrelserna i Värmland och Västra Götaland med syftet att restaurera viktiga naturmiljöer i natura 2000-områden i och omkring Vänern. Åtgärderna som ingår i projektet ska bidra till gynnsam bevarandestatus för ett antal fågelarter och naturtyper som finns utpekade i EU:s Art- och Habitatdirektiv samt i Fågeldirektivet. Projektet pågår under åren 2013-2018. Läs mer och följ utvecklingen i projektet på www.lifevanern.se.

Exempel på utpekade fågelarter som ligger till grund för projektet (baseras Fågeldirektivet):
Storlom
Havsörn
Fiskgjuse
Grönbena
Dvärgmås
Fisktärna
Silvertärna
Skräntärna
Vitkindad gås

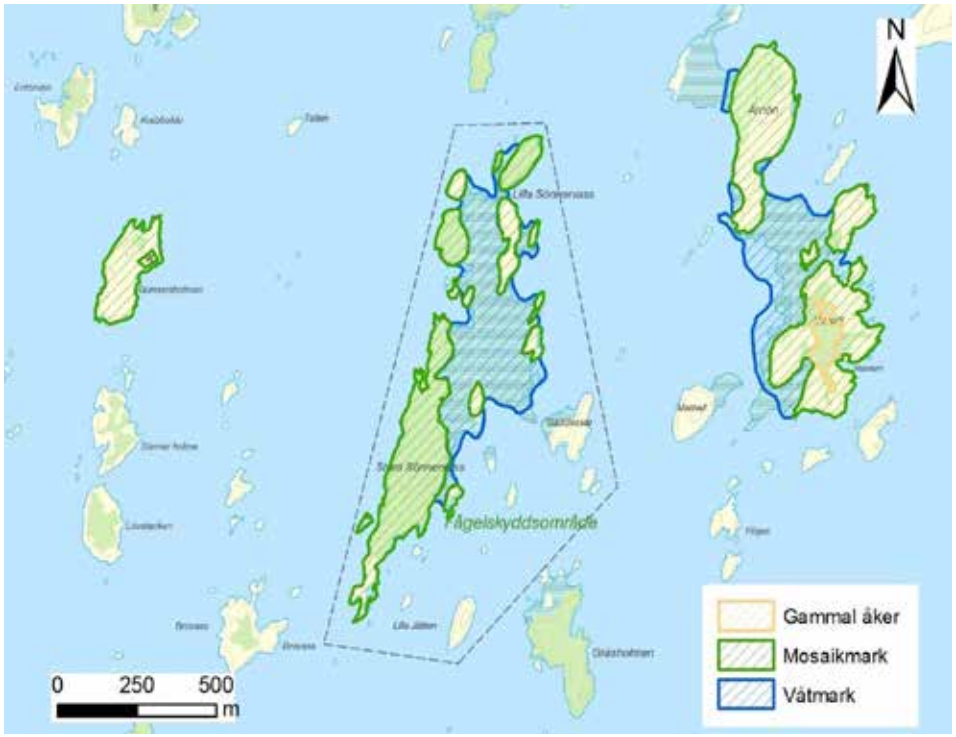

På öarna Ärnön, Sönnervassen, och Gunnarsholmen pågår restaurering av betesmarker. På ön Vithall genomfördes restaurering under åren 2012-2014.

Exempel på utpekade habitat som ligger till grund för projektet (baseras på Art- och Habitatdirektivet)
4030 Torra hedar
6410 Fuktängar
6270 Silikatgräsmarker
8230 Hällmarkstorräng
9010 Taiga

I och omkring Vänern finns många områden med höga naturvärden som är skyddade som naturreservat och natura 2000-områden. Ett vanligt problem i dessa områden är igenväxningen med buskar och träd. Slåtter- och betesmarker på öar och strandängar är inte längre lönsamma att sköta och hällmarker som tidigare rensades av högvatten, is och vågor växer igen eftersom Vänerns vattennivå, genom regleringen, inte tillåts variera i tillräcklig omfattning. När markerna växer igen försämras förutsättningarna för flera arter, naturtyper och för friluftslivet.

I LIFE Vänern ingår flera olika åtgärdspaket som syftar till att motverka igenväxningen samt för att gynna utpekade naturtyper och fågelarter:

• Röjning av fågelskär – Är den mest spridda åtgärden i projektet. Den omfattar sammanlagt 209 småöar, kobbar och skär som utgör viktiga häckningsmiljöer för måsfåglar, änder och vadare runt om i Vänern. Varje fågelskär kommer att röjas två gånger under projektperioden. 49 fågelskär i Lurö och Millesviks skärgårdar omfattas projektet.

• Restaurering av igenväxta slåtter- och betesmarker – Restaureringsåtgärder genomförs inom projektet i tre delområden; Nötön-Åråsviken, Klarälvsdeltat och Lurö skärgård. Läs mer om betesmarksrestaureringarna i Lurö skärgård nedan.

• Naturvårdsbränning av skogsmark – Efterliknar effekten av naturliga skogsbränder som förr var vanliga i våra skogsmarker. Bränningarna skapar en ljusare och mer varierad skog vilket är värdefullt för många hotade arter av svampar, insekter, fåglar m.m. Naturvårdsbränningar kommer inom projektet att utföras i naturreservatet Kalvö skärgård utanför Mariestad samt även på två mindre öar i Vänerns norra skärgård.

• Anläggning av ostörda häckningsplatser för fåglar - Eftersom det är ont om gamla grova träd i skärgården tvingas havsörn och fiskgjuse ibland att bygga bon på platser där de störs av friluftslivet. I projektet anläggs

Fågelskäret 30422 Stenskär i Millesviks skärgård, före (mars 2015) och efter (december 2015) röjning.

Bildserie från Gunnarsholmen. Foto: Bengt Brunsell (1964), Gunnar Lagerkvist (2014 och 2015)

boplattformar på ostörda platser för att om möjligt styra rovfåglarna till lämpligare lägen. I Inre Kilsviken kommer dessutom en helt ny häckningsö att anläggas för tärnor och måsar.

I projektet ingår även informationsinsatser samt åtgärder för att gynna friluftslivet i natura 2000-områdena.

Restaurering av betesmarker i Lurö skärgård

Ett av de största delprojekten i LIFE Vänern är restaureringen av betesmarkerna på Ärnön, Sönnervassen och Gunnarsholmen i Lurö skärgård. Om man även räknar med ön Vithall som restaurerades under åren 2012-2014 kommer det framöver att finnas 35,4 hektar mosaikbetesmarker, 1,3 hektar gammal åker och 24,7 hektar våtmarker som betas av nötdjur och får i området. Syftet med restaureringen av öarna är att återskapa förutsättningarna för växt- och djurarter som är beroende av hävdade, soliga och ljusöppna miljöer. Häribland finns många kärlväxter som kattfot, jungfrulin och granspira samt många olika fjärilar och andra insekter. Tanken är också att öka områdets attraktionskraft för besökare samt att visa på hur skärgården har sett ut och brukats i historisk tid.

Insatserna för att återskapa det öppna landskapet är koncentrerade till det grunda skärgårdsområdet mellan Värmlandsnäs och Lurö som kallas Grundskärgården. I detta område finns det gott om spår av människor som bott och livnärt sig på öarna under knappa förhållanden. De sista fastboende, ett syskonpar på ön Vithall, flyttade till fastlandet så sent som 1959. Även gamla kartor och fotografier visar att öarna i området hade ett öppet landskap fram till 1960- och 1970-talet då igenväxningen med buskar och träd på allvar började ta fart.

Avverkning, röjning och borttransport av träd och buskar från öarna pågick under stora delar av hösten 2015. Det blev många lass som detta, vilka fick köras på pråmar till Ekenäs. Foto: Gunnar Lagerkvist

Restaureringen på de tre öarna Ärnön, Sönnervassen och Gunnarsholmen kommer att pågå under åren 2015-2018. Under sommaren och hösten 2015 har avverkning och röjning av träd och buskar skett på öarna. Huvuddelen av det avverkade materialet har transporterats med pråmar till Ekenäs, för flisning och vidare transport till något värmeverk. Under 2016 påbörjas betesdriften på öarna med nötdjur och får. Fasta betesstängsel kommer inledningsvis att anläggas norr om Ärnön samt kring fyrbyggnaden på Gunnarsholmen. För att förhindra att betesdjuren går eller simmar mellan öarna kommer även flyttbara bojtåg att placeras ut på några strategiska platser i området.

Ett viktigt steg i restaureringsarbetet är bränning av ljungmarkerna på öarna. Tidigare försök på Vithall visar att betesdjuren äter av de späda ljungskotten som spirar efter bränningarna och med tiden kan en lågvuxen betespräglad ljunghed utvecklas. Bränning av ljungmarkerna på öarna kommer att ske successivt under de kommande åren.

För att det ska bli enklare att besöka området planeras en kompletterande brygga i anslutning till den fasta bryggan som anlades på Vithall 2013. Alternativa förslag till besöksanordningar har framförts, som att istället anlägga en spång över våtmarken mellan Vithall och Ärnön, men inget är ännu beslutat om detta.

GUNNAR LAGERKVIST

Ljungbränning utfördes på Vithall i april 2014. Året därefter börjar en spädare ljung växa som kan ätas av betesdjuren. Foto: Gunnar Lagerkvist.

Ni vet sådana där platser där allting bara känns så fruktansvärt bra? Sådana där platser som, ja, ni vet, får en att känna att allting kommer att bli okej, att det stressiga vardagslivet ligger så långt bort så att det knappt finns någon tid till att tänka på det, som om man hamnat i en helt annan dimension? En värld av frisk luft som renar ens tankar, med underbara ljud av fågelkvitter vid morgonkvistens fönster och hisnande utsikter över vatten och färgglada skyar där solen önskar en god natt och månen tar över hennes vaktpost över oss människor här nere.

Lurö är en sådan plats.
På en ö mitt i Vänern, där fina människor och vackra utsikter erbjuds. Varje gång jag får höra att det är dags för oss att fara iväg till Lurö igen blir jag så glad, för Lurö är lika med lycka. Och vad gör vi för att betala för stugorna vi bor i? Vi umgås med underbara glada människor medan vi hjälper till med utomhussysslor, som att rensa skogen, dra upp linfärjan eller måla skyltar. På kvällen har vi knytkalas med en massa olika goda maträtter där stora som små sitter i lokalen och har det så trevligt som det bara kan bli med mycket skratt och prat.

Solnedgångarna på Lurö är något av det vackraste som finns.
Föreställ er det som om konstnärerna Edvard Munch och Vincent van Gogh råkat välta omkull sina färgburkar där uppe från himlen rakt ner i molnen över våra huvuden, så ser solnedgångarna ut. Dränkta i vackra färger, som även rinner ner och blandar sig i vattnet precis där skyn möter sjön, likt färgglada kyssar på vattenytan. Det är en magisk syn, men till skillnad från magi, så är det fullt verkligt. Det vet man när man känner vinden smyga över ens kinder, och hör vattnet sjungande porla mellan stenarna du står på, det är solnedgångens sätt att säga ”Hej, jag ser dig också, och du är vacker”, och på så vis har du blivit en del av detta undersköna mirakel. Vi är alla naturens barn, och precis som en mamma som läser godnattsagor, eller en pappa som hissar en i luften, sänder solen ordlös varm kärlek och låter dig andas in skönheten med livet.

Skogen på Lurö är utåt sett precis som vilken skog som helst. Den fylls av höga träd med gröna löv och barr, så tät att när du tittar upp är utsikten alldeles spräcklig, ett abstrakt mönster i grönt, blått och vitt. Marken är en tjock matta av mjuk mossa, kantiga små klippor och dungar fyllda med blåbärsris (Där man med största sannolikhet kan finna mina två yngre systrar, förmodligen med väldigt violetta läppar). Precis som vilken annan svensk skog som helst alltså, så vad är det som gör Lurös skogar så mycket mer speciella? Jo förstår du, hur långt du än vandrar runt i Lurös skogar, så kommer du aldrig att störas av en oväntad motorväg som förstör naturens ljud, den skogdoftande luften är så frisk och hela platsen tycks vara helt omringad av en aura till bredden fylld med sådan ärlighet så att bara tanken på att vända tillbaka hem får dig att skynda längre in efter den snåriga stigen, och har du tur, så leder just den stigen dig till några ruiner av Lurös gamla historia. Det är en mäktig syn, att se stenblock ligga på marken, staplade på varandra likt legobitar som ingen har lekt med på väldigt, väldigt länge. Det är en av alla upplevelser Lurös skogar gömmer för dig, och det finns mycket mer äventyr mellan stammarna för den som är nyfiken nog att leta.

Visst, man kanske får myggbett, eller rent av en fästing. Man kanske trampar i en vattenpöl, eller råkar hälla ut varm choklad över sina kläder. Man kanske river sig på en kvist eller slår foten i en stenkant. Saker kan gå illa även på Lurö, för Lurö är inget magiskt paradis, och magiskt behöver det inte vara heller. Det kanske kryper lite myror på dina smörgåsar, nudlarna kanske inte kokas ordentligt av det varma vattnet ur termosen, antagligen så finns det nog ingenting som kommer att vara perfekt, för det är inte det Lurö är. Lurö är en ärlig plats, med bra och dåliga stunder, en plats där man känner sig hemma, en plats där man får göra misstag och det är okej.
En plats där man får vara sig själv.
En plats där man kan andas utan den minsta tyngd i bröstet (Såvida du inte konkar stockar upp ur sjön dvs.), en plats där man mår bra. Detta är alltså som sagt ingen magisk ö, men det är en ö av lycka.
Och lycka låter väl så mycket bättre än magi?

Text och foto:
Sallie Lundh

De lyckliga öarnas land

En saga om Lurö och Lurö kyrka

Broder Alexander visste det inte då. Det kommande Svithiod, Sverige, fanns ännu inte. Men han och Wilfred byggde strax före år 700 den första kyrkan i det som senare skulle bli Sverige. Att kyrkan byggdes på Lurö var naturligt. Ön ligger mitt i Vänern, där segellederna mellan nord och syd, öst och väst korsar varandra.

Broder Alexander utsåg Wilfred till ledare för bygget. Han skissade hur han tänkte sig det. Kyrkan skulle byggas i stående ekplank på syllar av ek. Syllarna skulle läggas direkt på marken. Själva kyrkorummet skulle vara åtta alnar långt och fyra alnar brett. I östra delen av kyrkorummet skulle byggas en absid, fyra alnar lång och tre alnar bred. Genomgående hade kyrkan stampat jordgolv. Den saknade eldstad.
I absiden skulle finnas ett altarbord med plats för den heliga mässboken, två ljusstakar och för guldtallriken och guldbägaren. En nisch i absiden skulle rymma det bröd och vin som helgats men inte konsumerats. Genom helgat bröd och vin skulle Kristus bo på Lurö.

*

Wilfred satte igång arbetarna och trälarna att arbeta efter broder Alexanders anvisningar. Ekar hade fällts på vintern för skeppsbygge och allt virke hade inte gått åt, så man slapp savrik färskved. Stammarna sågades upp i längder för att ställas på syllarna. De skulle fogas samman med smidd järnspik och pluggar av ekträ. Broder Alexander hittade en plan yta strax ovanför piren, hundrafemtio alnar väster om gården. Hundra alnar söderut, i närheten av hallen, låg Ragnars kulthus till Tors ära. Den plana ytan där kyrkan skulle byggas låg skyddad för ostvinden av ett berg i dagen. Innan bygget började samlade han gårdens folk.

*

- Luröbor, sade han, vi kom till er som främlingar från fjärran land. Ni tog vänligt emot oss. Nu vill vi återgälda er vänlighet. Vi vill ge er en plats och ett hus där det gudomliga blir synligt för oss. Vi vill helga denna plats, i Guds, Faderns och Sonens och Den helige Andes namn. Må allt som sker på denna plats ske till Guds ära. Må den gudomliga friden här få råda. Må våra böner och de heliga handlingar vi kommer att utföra i detta rum ge kraft och liv åt Lurö.

Så talade broder Alexander. Luröborna lyssnade. De begrep inte riktigt vad det var som hände, men det blev nu synligt och påtagligt att något nytt förts in på ön. De visste inte hur de skulle reagera. Det blev på nytt Ragnar som förde deras talan.

- Broder Alexander, sade han, jag har givit er tillstånd att bygga ett hus för bön. Själv har jag redan ett sådant hus, som jag tillägnat Tor, och där sitter jag nästan varje dag. Nu bygger du ett hus för bön till Kristus. Som jag ser det kan er bön inte skada min bön, och min bön kan inte skada er bön. Bönens rike är gemensamt.

Ni har medfört sällsamma föremål hit för att göra kontakten med den andliga världen än mera levande. Må ert bönehus bli till välsignelse för Lurö och oss som bor här. Må ni nedkalla frid och fred från himlen. Må ni känna vårt gillande av det du gör.

När Ragnar talat började broder Alexander sjunga. Det var på en konstig melodi som Luröborna aldrig hört och på ett språk som de inte förstod. Broder Alexander översatte senare sången. Den var på latin. ”Ja, sannerligen är det tillbörligt, rätt och saligt, att vi alltid och allestädes tacka och lova Gud” sjöng han på latin. Luröborna kände att något rörde vid deras hjärtan. De stod tysta. När broder Alexander tackat dem för att de kommit gick de tysta bort.

Wilfred satte de sex i arbete som Ragnar avdelat åt bygget. Med liv och lust sågades plankorna. Syllarna lades ut och vägdes av. Plankorna restes och bands samman av överliggarna. Takstolarna restes och snart stod kyrkans yttre skal färdigt. Altarbordet fogades samman av plank.

Till pingst var det dags för invigning. Broder Alexander bad Ragnar om ordet vid en kvällsmåltid i hallen.

- Luröbor, sade han, på söndag är det en stor dag i kyrkans liv. Vi firar pingst, vi vill fira att Gud ser till oss alla, vill ge oss kraft och mod, uthållighet och nytt liv. Jag tänker läsa den heliga mässan över bröd och vin. Kristus kommer därefter att bo här på Lurö.

Luröborna kände en utstrålning av något mystiskt från den gråa lilla kyrkan. Deras sinnen präglades. De såg på den lilla kyrkan med bävan. Den var en synlig manifestation av det himmelska.

* * *

Sedan några år har jag arbetat med en saga om kyrkan på Lurö och hur kristendomen kom till Vänerland. Manus är i det närmaste färdigt och här kommer ett litet smakprov av sagan.

Bengt Wadensjö

Skolbarnen Roland, Ruth och Ragnar ”sopar backarna” på skolgården.

Barndomsminnen

De tre sista skolbarnen på Lurö var Roland Janson, Ragnar Lurén och jag, Ruth Andersson. Jag gick i årskurs 1 medan Roland och Ragnar gick i årskurs 2. Jag kommer ihåg när vi sprang ner i svinsundet och åt smörgås och drack mjölkchoklad. Nedanför skolan innan sandstranden fanns det ett svart berg som jag kallade för Järnberget - där det rann och droppade vatten. Fröken var snäll och läste i en bok om flera djur.

Min storasyster, Lisa var frusen och fick därför sitta vid kaminen i skolsalen.

Ruth Andersson,
Spiken 2016-01-30

Ett lärarinnemöte

Jag minns somrarna på Lurö och skolan med saknad. Det tog en vecka innan man kom in i skärgårdslivet Morgondoppet och sedan frukost ute på skolbacken är sånt man aldrig glömmer. En av drömmarna under åren var att få träffa någon av de fem eller sex lärarinnor som undervisade mellan åren 1916 och 1937 eller var det mellan 1918 och 1938. Årtalen är osäkra även om man läser utdrag från församlingslängder och flyttböcker från Eskilssäters församling. Det mesta pekar på att skolstarten skedde 1916.

Åren gick och jag kom mig aldrig för att försöka träffa någon av lärarinnorna. Åtminstone två av dem levde fram till slutet av 1980-talet.

En sommardag, det kan ha varit i början av 90-talet, gled en motorbåt in genom vassrännan och en man tar sig ner på bryggan och kommer sakta gående upp mot skolan. Vad är det här för ”inkräktare” tänkte jag, det var inte så vanligt med besök sjövägen. Mannen presenterade sig som Eskil Vernersson och berättade att han var från Mariestad och hade hemmahamn i Mariestad. ”Min mamma har varit lärarinna här” berättade han. Jag blev väldigt nyfiken. ”Hon lever och är 92 år och bor i Skara, själv är jag 64” Det kändes overkligt, skulle jag få chansen att träffa en av lärarinnorna som undervisat på skolan. Vi bestämde att ta kontakt med varandra i början av hösten för att jag skulle få träffa Emmy Neander eller Ninnie som Eskil kallade henne. Emmy hade haft en syster Elin Neander som undervisade mellan åren 1924-27 men som dog redan 1949.

Så kom den dagen då jag skulle få träffa Ninnie. Eskil och jag ringde på. En bit in i det dunkelt upplysta vardagsrummet satt Ninnie i en gungstol med knäppta händer. ”jag tog allt en halv albyl så att jag skulle vara lite piggare ” sade Ninnie. Sonen bryggde kaffe till de upplagda kakorna och jag startade min lilla bandspelare. Så började Ninnie berätta om de tre åren hon bodde på Lurö.

Egentligen var jag ingen riktig lärarinna, jag var bara en surrogatlärarinna. Hon som skulle ha haft tjänsten blev sjuk och jag blev tillfrågad om jag kunde ta tjänsten. Sedan blev jag kvar i tre år. Jag var den första lärarinnan och jobbade mellan 1918 och 1921”

Sedan berättade hon hur hon kom in i livet på Lurö. Mejerivarorna köpte hon på gårdarna och potatis odlade man i Ormedalen. Inskrivet var att luröborna skulle förse henne med ved. Vatten fanns ju i obegränsad mängd, men på vintern gällde det att hålla en isvak öppen. Likaså gällde det att under vintertid hålla värmen igång i kakelugn, spis och kamin. I skolsalen var värmen ojämnt fördelad. De som satt närmast kaminen satt i skjorta och blus medan de som satt närmast fönstren hade vinterjackan på.

På sommaren hjälpte hon till med höskörden och övrigt arbete på gårdarna. Med ett leende på läpparna berättade hon hur skönt och roligt det var att tillsammans med barnen åka hem på hölasset efter dagens arbete.

Någon gång åkte hon till Göteborg med ångbåten som avgick från Aspholmen.

I år är det 100 år sedan skolstarten och ca 25 år sedan jag träffade Ninnie Neander och hennes son. För mig är detta möte ett starkt minne. Ninnie levandegjorde det Lurö som fanns för 100 år sedan. Jag ser framför mig det gamla vykortet; höskörd på Lurö 1905.

Idag finns en person kvar i livet som har gått i skola på Lurö och det är Ruth Andersson, som nu bor i Spiken.

Hans Kongbäck

SMÅNOTISER

Lurö vann tävling

Under våren och sommaren har allmänheten röstat fram 21 extra vackra och skyddsvärda naturområden i Sverige – ett för varje län – i Världsnaturfonden WWFs sommarkampanj Svenska Pärlor. Detta är platser med en fantastisk natur och som har stor betydelse för naturupplevelser, men som också har många hotade arter och livsmiljöer i behov av skydd. Vinnaren för Värmlands län är Lurö och det ska vi vara stolta över.

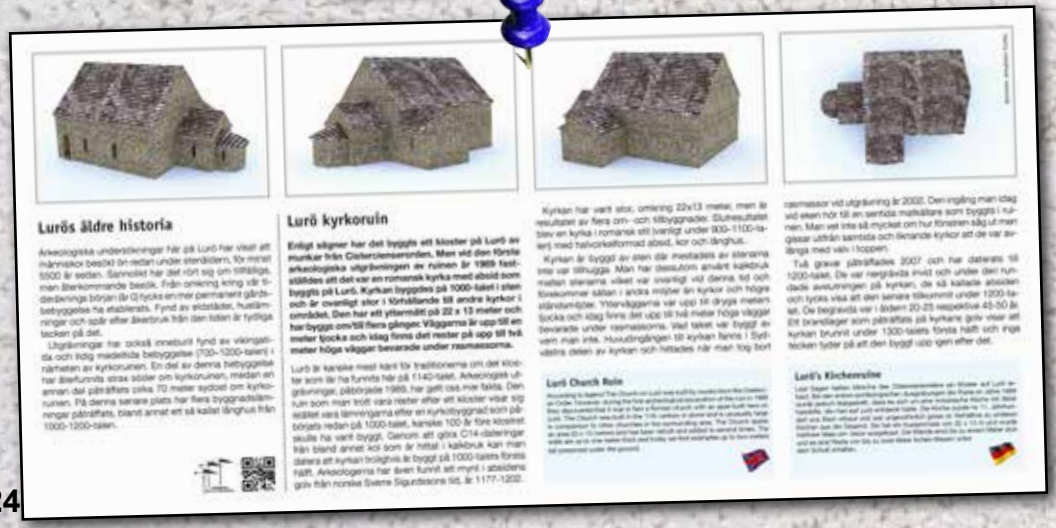

Lurös äldre historia

Arkeologiska undersökningar här på Lurö har visat att människor bosatt ön redan under stenåldern, för minst 5500 år sedan. Sannolikt har det rört sig om tillfälliga, men återkommande besök. Från omkring sekelskiftet 1000-talet och framåt blev ön permanent gårdsbebyggelse. Fynd av eldstäder, husläningar och spår efter återbruk från den tiden är tydliga tecken på det.

Utgrävningar har också inneburit fynd av vikingatida och tidig medeltida bebyggelse (700–1200-talen) i närheten av kyrkoruinen. En del av denna bebyggelse har återfunnits strax söder om kyrkoruinen, medan en annan del påträffats cirka 70 meter sydost om kyrkoruinen. På denna senare plats har flera byggnadsställningar påträffats, bland annat en så kallad långhus från 1000-1200-talen.

Lurö kyrkoruin

Enligt sägnen har det byggts ett kloster på Lurö av munkar från Cistercienserorden. Men vid den första arkeologiska utgrävningen av ruinen år 1989 fastställdes att det var en romansk kyrka med absid som byggts på Lurö. Kyrkan byggdes på 1000-talet i sten och är ovanligt stor i förhållande till andra kyrkor i området. Den har ett yttermått på 22 x 13 meter och har byggt om till flera gånger. Väggarna är upp till en meter tjocka och idag finns det rester på upp till två meter höga väggar bevarade under rasmassorna.

Lurö är kanske mest känt för traditionerna om det kloster som det ska ha funnits här på 1140-talet. Arkeologiska utgrävningar, påbörjade 1989, har gett oss mer fakta. Den ruin som man trodde vara rester efter ett kloster visar sig istället vara lämningarna efter en kyrkobyggnad som påbörjats redan på 1000-talet, kanske 100 år före klostret skulle ha varit byggt. Genom att göra C14-dateringar från bland annat kol som är hittat i kalkbruk kan man datera att kyrkan troligtvis är byggt på 1000-talets första hälft. Arkeologerna har även funnit ett myntt i absidens golv från norske Sverre Sigurdssons tid, år 1177-1202.

Kyrkan har varit stor, omkring 22x13 meter, men är resultatet av flera om- och tillbyggnader. Slutresultatet blev en kyrka i romansk stil (vanligt under 900–1100-talen) med halvcirkelformad absid, kor och långhus.

Kyrkan är byggd av sten där mestadels av stenarna inte var stihuggna. Man har dessutom använt kalkbruk mellan stenarna vilket var ovanligt vid denna tid och förekommer sällan i andra miljöer än kyrkor och höga ståndsmiljöer. Ytterväggarna var upp till drygt metern tjocka och idag finns det upp till två meter höga väggar bevarade under rasmassorna. Vad taket var byggt av vem man inte. Huvudingången till kyrkan fanns i Sydvästra delen av kyrkan och hittades när man tog bort rasmassor vid utgrävning år 2002. Den ingång man idag vid sken hör till en senbida mellanfase som byggts i ruinen. Man vet inte så mycket om hur tornen såg ut men gissar utifrån samtida och liknande kyrkor att de var avlånga med valv i toppen.

Två gravar påträffades 2007 och har daterats till 1200-talet. De var nergravda invid och under den nyhuggade avslutningen på kyrkan, de så kallade absiden och tyda visa att den senare tillkommit under 1200-talet. De begravda var i åldern 20-25 respektive 45-50 år. Ett brandlager som påträffats på kyrkans golv visar att kyrkan brunnit under 1300-talets första hälft och inga tecken tyder på att den byggt upp igen efter det.

Lurö Church Ruin

Lurö's Kirchenruine

Utgrävningar på Lurö

I år blir det minst en vecka utgrävningar av kyrkruinen på Lurö. Det är planerade till vecka 33, dvs 15 augusti och framåt. Utgrävningar är tänkt till området intill och NO om kyrkoruinen, Där hittades några anläggningar 2007 som nu ska grävas ut mer.
Föreningsmedlemmar får nu möjlighet att medverka vid utgrävningarna. Är du intresserad?, meddela det senast den 25 april till Henrik.
henrikahlgren@hotmail.com
0730 55 97 57

Alisa har gjort en karta över Bärön som föreningen nu börjat använda. Den sitter uppe på flera ställen på Bärön och används på vår hemsida. QR koder sitter också uppsatta på ön så att man lättare kan hitta mer information om ön på vår hemsida.

Föreningen har gjort två Krabbe (nätfiskeankare) eftersom de gamla på Vithall har sett sina bättre dagar. Nu finns det en krabbe på Vithall och även en på Bärön.

Föreningen har tillverkat en ny informationsskylt om kyrkruinen på Lurö som nu informerar turister och intresserade om kyrkan. Illustratör till bilderna är AnnaKarin Guttke.

I år har vår Luröbroschyr funnits till försäljning på bl.a. Naturum på Läckö slott, turistbyråerna i Lidköping och Säffle. De har också sålts i vanlig ordning på Stenstaka och från och med 2015 även i naturhamnen Bösshamn på Lurö. Dit många turister entrar Lurö med egen båt. Där har man kunna betala genom att lägga pengar, swisha eller sätta in pengar på vårt bankgiro.

Restaurering av kulturlandskap på Kyrkruinen

Området söder om kyrkoruinen kraftigt igenväxt med framförallt hallon. Tanken är att återskapa en vackert blommande äng kallat ”klosterängen”.

Efter initerade möten från föreningen, genom Hans Kongbäck, med intressenter kring Lurös kulturlandskap, samlades krafter kring ett ökat engagemang kring Lurö kyrkruin. Planer lades upp för att försöka göra platsen mer tillgänglig för besökare. Ett av problemen var att ruinen inte varit synlig för besökare, då den mestadels varit täckt med meterhögt gräs, samt att området kring ruinen blivit allt mer igenväxt. Under 2014 genomförde jag därför slåtter av ruinen, för att tillgängliggöra och synliggöra den för besökare. Reaktionen var positiv både från besökare och förvaltande myndighet.

Under 2015 utökades därför skötseln med markerna kring själva ruinen och norr och söder om denna. Under årens lopp hade marken vuxit igen, och träden vuxit sig allt större, och sikten mot Marn och kontakten med sjön söderut, var numera skymd. Området kunde nog bäst beskrivas som otillgängligt och ogästvänligt. En restaurering ansågs behövlig, och jag utförde en sådan under våren 2015.

Vintern 2015 var mycket mild och isen bröt upp redan i februari, och mitt första besök till kyrkoruinen skedde en helg i början av mars 2015. Jag och min sambo Sara sov över i drängstugan. På lördagen besökte vi ruinen och planer smiddes för kommande arbete. På ruinen hade snödroppar kommit i blom, och vid Stenstaka observerade vi en snok! Tyvärr blev dock vistelsen mindre angenäm då jag snabbt blev magsjuk, och dagen för hemgång, på söndag, var ytterst blåsig med sydvästlig vind på 19 m/s. Hemgången skedde i skymning, hög sjö och med en aning skärrad sambo i fören. Vi snirklade oss genom skärgården i lä för alla öar, och kunde angöra bryggan vid Ekenäs vid mörkrets inbrott.

Arbetet påbörjades i mitten av april 2015. Direkt söder om ruinen (se vänster bild) växte rikligt med hallonsnår, och här röjdes snåret ned och materialet räfsades ihop. På marken fanns lager med döda hallonsnår som också räfsades bort. Hela området räfsades faktiskt flera gånger. Tanken med den noggranna fagningen var att skapa, eller rättare sagt återskapa, en ängsmark som är fri från stubbar och snår, och därmed lättslagen med lie. Hallon växer gärna i kväverik (gödslad) mark, och det är därför viktigt att föra bort så mycket växtmaterial som möj-

Slåtter av klosterängen med lie.

ligt, för att minska mängden kväve i marken. När man sedan under sommarsäsongen slår gräset, och därmed avlägsnar ännu mer näring, (gräs) magras marken ur ytterligare. På så vis kan man på sikt få en fattigare mark och därmed en mer artrik flora.

Ett av problemen under restaureringen var att hitta en bra plats att elda upp riset på. Dels får man inte elda i fornlämningsområde och dels finns brandrisk att ta hänsyn till. Tillslut hittade jag två platser som fungerade OK, och jag kunde elda upp materialet och samtidigt röja. Mot slutet av april blev vädret mycket torrt, och jag hade en eldplats norr om ruinen. En natt ökade vinden på, och jag blev orolig att elden skulle flamma upp igen. Eftersom det var omöjligt att ta sig till platsen mitt i natten, för att kontrollera utvecklingen, fick jag helt enkelt vänta tills gryningen kom. Den natten blev det inte mycket sömn. Så fort det började ljusna vid 5-tiden, for jag iväg med båten. Jodå! Det rök i en stubbe! Jag fick snabbt släcka glöden, och sedan fara hem för att försöka få nån vila innan arbetetsdagen började igen, glad över att inte vassen i Marn fattat eld. Det hade varit nått det… Restaureringen fortsatte enligt plan, och ett siktstråk mot Marn öppnades upp. Här återfinns resterna av en äldre hamnanläggning, troligen samtida med kyrkan. En fantastisk kulturmiljö som döljs i alskog och vasshav, som nu åter är synlig, eller i alla fall delar av den.

Under sommaren genomfördes slåtter i två omgångar av hela området. Det är en skötsel som återkommer varje år. På så vis kommer ruinen vara synlig för besökare, och hela området blir lite mer öppet. Tanken är att öka kontakten med sjön, dvs. att man kan se ruinen från sjön. Det var inte fallet innan restaureringen, men nu har små öppningar skapats. Dessutom har föreningen satt upp ny skylt vid ruinen, så att information blir tydligare. Hans Kongbäck arbetar vidare i ”ruingruppen” om ett mer tillgängligt besöksmål, även för personer med funktionsnedsättning?

För egen del kommer restaureringen och skötsel av området att fortsätta under 2016. Allt är i skrivande stund inte klart och beviljat. Om så sker är tanken att utöka den öppna delen i söder mot markägare Janssons brygga, samt friställa ek och ask i området. Ruinen och markerna runtom kommer att slåttas i två omgångar, och förhoppningsvis kan vi under 2016 få se några fler blommor på klosterängen!

Martin Sandmark

Det är skimmer i molnen och glitter i sjön
Det är ljus över stränder och näs
(skaldat av G. Fröding)

Lurö skärgård typ, visst?

Nytt år och nya möjligheter. Lurö Gäshärbärge byter delvis kostym. Vi är från i år ett STF-vandrarhem och vi själva ett aktiebolag, Lurö G&K AB. Men det är som sagt bara kostym, i hjärtat är vi detsamma som vanligt. Bästa ön i sjön och bästa vandrarhemmet på ön. Får vår nye medarbetare i köket bestämma är vi snart också bästa insjöfiskrestaurangen i Sverige.

Från förra årets säsong tänker vi mönstra av blåsten, den kan vi vara utan, i alla fall i såna mängder. Vad vi med stor glädje kommer att behålla är våra vandrarhemsvärdar. Vi hade det så bra och så trevligt med dem alla. De ser vi fram emot i år igen.

Nya medarbetare i köket, under sommarmånaderna, blir Håkan på Krokstad och kanske någon av hans anställda. Det är väldigt spännande och förväntningarna stora. Håkan är en väldigt duktig och kreativ kock, med ambitioner. Servitris blir Sara, min äldsta dotter.

Ett nytt boende har vi i år, Max Blå. Det är en segelbåt av typen Maxi 77 med fyra kojplatser och en rymlig sittbrunn. Vi hoppas hitta en till före säsongsstart. Tanken är att de skall vara förstärkning till vandrarhemmet, men också möjliga att hyra för segling, kanske att hyra tillsammans med en instruktör (Gunnar) eller kanske för en liten segeltävling. Allt är möjligt.

Vi öppnar i veckan efter arbetshelgen och hoppas att ni hjälper oss med städning av de rum ni kommer att bo i. Win win, typ.

Jag ser fram emot att träffas igen och hälsar er alla hjärtligt välkomna!

Ann-Marie

NATURNOTISER

Uppdatering av hemisdan

Hemsidan har uppdaterats med en rad olika flikar och förbättringar. Nu kan du t.ex. lära dig Tegelbruksängens växter! Där det under förra året fotades och artbestämdes en hel del av ängens växter. Du kan också hitta panoramabilder på vilka öar du ser när du blickar ut från Korsön etc.

Käringtand - Lotus comiculatus

Naturfotokurs för nybörjare på Lurö

Kurs 1: 3-5/6 och kurs 2: 27/6-1/7. Kursledare Hans Kongbäck. Från bild till bildbehandling. Ta med kamera och gärna dator. Sista anmäln.dag 1/5. För kurskostnad och övrig info 070-3434356 eller hanskongback@hotmail.com

Vad heter växten?

Vad är det för blomma som är fotad till höger? Någon som har en gissning? Bästa gissningen hittills är att det är en Humleblomster - Geum rivale, som har slagit ut vilket är ovanligt.

Havsörn - Haliaeetus albicilla

Insektshotell

Under vårens arbetsehelg 2014 tillverkades ett insektshotell av stockar som blev kvar när vi frilade stora ekar på stigen upp mot Korsön. Så här har det nu flyttat in både spindlar och andra småkryp.

Örn hittad i skärgården

I början av juni 2015 hittades en död havsörn på Kalvön. Det var Michael Kahlow i föreningen som var ute och paddlade. Örnen var ringmärkt i Västergötaland 2013 i ett bo med två ungar. När den hittades var det inte så mycket kvar av örnen mer än några ben, fjädrar och ringen.

Panoramafoto på vad man ser från Korsön, den och fler finns på vår hemisda.

Glöm inte medlemsavgiften!

150kr/vuxen, 20kr/barn (t.o.m.15 år).
Medlemsavgiften betalas på något av följande alternativ:
Bankgiro: 299-3822 Swish: 123 354 84 68
Glöm inte **ange namn** så Gunnar vet vem som betalar!
Viss information går endast ut via mail så uppdatera gärna föreningen med aktuell mailadress.

Betala gärna före 30 april.

Är Du ny föreningsmedlem skriver Du även in adress, telefonnummer och gärna mailadress.

Styrelseledamöter för Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening

Ordf.: Henrik Ahlgren (henrikahlgren@hotmail.com)
Vice ordförande: Ellinor Rask
Kassör: Gunnar Löfdahl (gunnar.l@telia.com)
Sekreterare: Marianne Westerberg (mariannecalling@hotmail.se)

Carl Ax ord, Inga-Lena Djärv suppl 2011-2015
Gunnar Löfdahl ord, Claes Hassel suppl 2012-2016
Sune Westerberg ord, Hans Kongbäck suppl 2013-2017
Ellinor Rask ord, Pontus Örtendahl suppl 2014-2018
Martin Sandmark ord, Kicki Rask suppl 2015-2019

Till omval vid årsstämman är ordförande, vice ordförande, sekreterare, revisor, valberedning för ett år samt styrelseposterna som innehavs av Carl och Inga-Lena för fem år.
Kontaka valberedningen med förslag; Anton Westerberg
0730 401 486 eller anton.e.westerberg@gmail.com

Redaktion för Luröbladet

Henrik Ahlgren
Marianne Westerberg
Hans Kongbäck